

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

maj – juni

Nr 3 – 2013

Glad
sommar!

Romer i
Rumänien
får hjälp

Språkrådet har
haft sina årliga
seminarier

Redaktören har ordet

Kära läsare!

Vi börjar bli vana med en lång och kall vår och en kort sommar. När vi var barn åkte strumporna av och man sprang barfota i början på maj, vi hade redan badad i sjön före skolavslutningen i juni. Den första juni i år hjälpte jag grannen att pumpa upp barnbarnens plastbassäng på tomten. De trodde att solen skulle värma upp det tiogradiga kranvattnet på några dagar, men regn och kylslagna nätter fördröjde processen. Nu till midsommar hade den 500 liters stora bassängen nått en temperatur på 18 grader och lagom till midsommar hörde vi hur barnen plaskade omkring i poolen. Ja barn och kvinnor kan bada vid den vattentemperaturen. Värre är det med oss karlar, eller hur. Ja livet förändras och det gör vi också. Men hur som helst, sommaren är här och fler arbetssökande från Europa börjar komma bland annat har de engelska asfaltsläggarna kommit till Sverige för att söka asfaltsjobb. Deras utrustning är så stor och tung att de inte kan komma in på de allmänna campingplatserna, vilket innebär att de söker upp stora parkeringsplatser och snart blir bortkörda.

Förr demonstrerade man på gator och torg, skrev olika slagord på banderoller. På sin höjd ockuperade man rivningsfärdiga hus och kramade almarna i kungsträdgården. Men nu bränner man bilar i protest mot samhället, mycket på grund av uteblivna jobb och utanförskap. Jag undrar om det fanns romer bland dem som satte bilarna i brand? Romer lever ju fortfarande i utanförskap både här och i Europa. Tänk om romer skulle ha ett sådant tänk för den orättvisa de utsätts för i olika samhällen i Sverige och i synnerhet i Europa. Då skulle nog halva Europas bilar brinna. Hemska tanke.

Tjeckien toppar fortfarande listan över etnisk diskriminering och sämst likabehandling av romer, sa Viviane Redding under det senaste EU toppmötet om romer. Romska barn segregeras fortfarande systematisk av de tjeckiska myndigheter-

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

na. De placeras fortfarande bland barn med funktionshinder, trots tidigare påstötningar från Amnesty, ERRC och Open Society Justice. Det krävs en politisk vilja för att skapa en bättre situation för Europas romer. Under samma EU-toppmöte behagade endast tre ministrar att närvara.

Nu har vi fått veta att protestbrännarna bland annat har haft en dålig skolgång. Dyslexi förekommer i stor skala bland dem och många har inte gått ut skolan med godkända betyg. De får inga jobb eller så finns det inga jobb för dem. Detta gäller även romer och deras skolgång. Romer har de senaste två decennierna blivit utsatta för riktade skolutredningar om sin skolgång och de har värderats utan jämförelse med andra grupper i den svenska skolan. Det blir ett utpekande. Vi kan samtidigt läsa att det är ett stort antal ickeromer som går ut högstadiet utan godkända betyg. Då kanske statistiken som gäller de romska barnen inte skiljer sig så mycket från

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Robert Briesenstam	sid. 4-5
Amandas brev	sid. 6-7
Unga romer i Lund	sid. 7
Romska talanger	sid. 8
Kulturdagar	sid. 9
Romer utvisas	sid. 10
Romska röster	sid. 12-13
Språkkonferensen	sid. 14-15
Bennie reser i Rumänien	sid. 16-18
Rom prisas	sid. 19
Bakro	sid. 19
West Pride	sid. 20-21
Gunilla går på bio	sid. 21
Ungdomarna har ordet	sid. 22-23
Ny romsk referensgrupp	sid. 23
Ralf är årets vinnare	sid. 24-25
Boktips	sid. 26
Tanja på SVT	sid. 27
Poesi	sid. 27
Gamla bilder berättar	sid. 28-29
Mias matsidor	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen av Bennie Åkerfeldt under hans resa i Rumänien.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

andra barn i skolan, barn som inte har samma förutsättningar som de med akademiska föräldrar.

I bärskogarna håller ortsbefolkningen andan inför en fruktad invasion av bärplockare. Man är rädd för att förra årets katastrof ska återupprepas. Vems är ansvaret?

Vi på redaktionen önskar er alla en riktigt härlig sommar!

Vi hörs!

Den lönsamma människan

Läste nyligen en artikel i DN angående en rapport från OECD gjord i 27 länder gällande invandring och dess 'ekonomiska följder'. DN tolkar rapporten positivt och menar att invandring lönar sig för Sverige. "Invandrare betalar mer till samhället än de får tillbaka", står det att läsa i rubriken. Det är nu glädjande att OECDs rapport kan tolkas positivt men den är ännu en undersökning som med statistik och siffror kan (och kommer) att vändas för eller mot invandring i Sverige (och Europa). Sverigedemokrater och värre kommer med största sannolikhet att använda den för att belägga raka motsatsen till den för invandring positiva, som åsyftades i rapporten. För med siffror kan man ju som bekant vända och vrida saker till både för- och nackdelar.

Det finns dock ett större problem med den här sortens argument. Statistik och siffror är visserligen viktiga, underhållande och spännande redskap (något som på senare tid Hans Rosling visat!) och kan ge en oss överblick över en komplicerad situation. Men att se människan som en lönsam eller icke lönsam enhet, är miss-tänkt. Den sortens argument bäddar för mänskoförakt och gör det lätt att se ner på människor som inte är "lönsamma". Unkna argument liknande: "Vore det inte för dem, hade vi det bättre!" och "De skor sig på oss skattebetalare och belastar vårt samhälle!" hörs allt oftare i dag. Att tänka att vi ska bemöta xenofobi med siffror som belyser människans lönsamhet, är en farlig väg. Istället borde vi fundera över vem som gärna förespråkar detta synsätt. Vilka ideologier anser människan som lämplig att kategorisera i lönsam och icke lönsam? För alla utom de fullständigt historielösa, blir svaret väldigt och obehagligt tydligt.

Vi borde se och tala om människor i

helt andra termer än blott i de pekunjärt mätbara. Och vi borde inte bara tala om människan så, vi borde handla så också. Människan är något oändligt mycket större och vackrare än att hon går att mäta i enbart termer som lönsamhet. Hennes tankar, poesi, uppfinningsrikedom och förmåga att älska är något som inte kan skattas i pengar.

Människor som vill dela in oss i lönsamma och olönsamma tillgångar hörs allt oftare och argument mot detta, är inte att visa upp lönsamhetstabeller. Argumenten ligger på en andligt, filosofisk, på en humanistisk nivå. På människor som har civillkurage och mot kalla siffror enkelt hävdar en gammal visdom:

"Vi ska hjälpa nästan helt enkelt för att det är rätt."

Henry Bronett ©2013

(länk till DN's artikel:<http://www.dn.se/ekonomi/invandrare-betalar-mer-till-samhället-an-de-far-tillbaka/>)

(först publicerad i Världen Idag onsdagen den 26 juni 2013)

Hallå där!!!!

Det här är din sida! Här kan du uttrycka det som du tycker är viktigt, sådant du tycker borde uppmärksammas.

Skriv till:

mia@romaniglinda.se

Här sitter notarien Robert på sitt kontor. Till höger en bild från hans tid i Uganda och på bilden under håller han ett anförande på RKC.

Ännu en rom i juridiken

Robert Brisenstam är en ung rom som klarat av juristutbildningen på Uppsala universitet. Idag arbetar han som förvaltningsrättsnotarie i Växjö.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** privat ägo

Robert Brisenstam är född 1984. Hans pappa är skrothandlare, hans mamma undersköterska. Robert växte upp på sydsvenska höglandet och i Östergötland.

– Vi flyttade en hel del, ibland flera gånger om året. Vet inte varför. Kanske var gräset grönare på andra sidan.

Har han själv kanske ärvt denna oro, denna lust att flytta på sig hela tiden?

– På grund av studier och arbeten har jag fått resa runt, men inte alls på samma sätt som när jag var barn, berättar Robert.

Det är mestadels på sin pappas sida han ärvt resandetillhörigheten.

– På pappas sida är det bara resande, på mammas är det lite blandat. Vi har levt ett traditionellt resandeliv. På min fars sida har resandespråket, eller romani som vi kallar det, delvis bevarats. Min pappa som är 73 år idag talar det fortfarande. Själv använder jag det inte så ofta.

Men Robert talar flera språk, bland annat har han har snappat upp en hel del

romanés under sina resor i Europa.

– Jag lärde mig en del av språket även under min tid på Romskt kulturcentrum i Stockholm där jag var med i Dufunias språkkurs. Då fick jag också ett bra grepp om den romska grammatiken.

Berätta lite om din skolgång.

– Ibland flyttade vi inom samma ort så jag kunde gå kvar i samma skola. Jag gick trean till nian i Mjölby. Jag tyckte om att gå i skolan med alla kompisar och alla flickor och det gick bra, särskilt i högstadiet. Jag hade alltid höga betyg i historia och jag höll på mycket med idrott.

Gymnasiet var en mycket stimulerande tid för Robert och han blommade ut i sina intressen.

– Jag läste språkinriktning på samhällsprogrammet och fick läsa latin bland flera språk. Jag hade längtat efter att få läsa latin. Jag tyckte att det var så roligt och min lärare var så engagerad att jag

fick en extra kurs utanför kursplanen. Av samma anledning läste jag också grekiska.

Under gymnasietiden skrev Robert ett stort projektarbete om resande. Han fick också inspiration till mycket annat, bland annat till att bli volontär utomlands.

– Jag tillbringade till exempel en månad i Uganda för att hjälpa till med att bygga en skola. Vi röjde mark, grävde grunden och byggde upp skolan på fyra veckor, berättar han.

När Robert slutade gymnasiet hade han relativt höga betyg. Tillräckligt för att senare komma in på juristutbildningen.

Varför just juristlinjen?

– Jag har ett intresse av rättsliga frågor. Jag är intresserad av frågor som rör oss romer, av mänskliga rättigheter och av samhällsfrågor i stort. Ska man jobba med mänskliga rättigheter öppnar juridik upp för möjligheter att kunna göra en insats.

Robert kom in på juristlinjen och läg vid Uppsala universitet. Utbildningen varade i fem år.

– Under universitetstiden hände mycket. Jag mognade som människa. Studierna innebar mycket arbete. Under studietiden engagerade jag mig i det romska föreningslivet. Jag gick med i Romskt kultur-

centrum i Stockholm och i Romano Pasos Research Centre. Vid sidan av föreningslivet var jag ett år samordnare för den svenska delegationen i ett EU-projekt som handlade om hur EU på olika sätt skulle kunna bidra till ökad fred, säkerhet och solidaritet i världen.

Under studietiden i Uppsala passade Robert även på att gifta sig.

– Jag hade träffat Maria i Rumänien under min första volontärresa 2004. Då var jag 19 år och Maria 20.

Maria är en romsk kvinna och hon bodde då i Bukaresttrakten med sin familj. Sedan 2004 har de varit tillsammans och 2010 gifte de sig, först borgerligt i Rumänien och sedan kyrkligt i Jönköping.

Du är katolik, eller hur?

– Vi är katoliker både min hustru och jag. Praktiserande. Det innebär att vi försöker leva med Gud. Till exempel genom att be, gå i kyrkan, göra goda gärningar och visa hänsyn mot vår omgivning.

Robert har genom åren skrivit många uppsatser och artiklar. Många av dem har handlat om romer och romers situation.

– De två uppsatser jag skrev under mina studier i rumänska språket handlade om romer. En av dem användes faktiskt som referenslitteratur i kurser i rumänska.

Han har också skrivit artiklar för Romani E Journal och ERG.

Under sina resor i Rumänien har han träffat många romer.

– De rumänska romerna är en heterogen grupp. Det finns många fattiga människor i Rumänien, men fattiga romer lever ofta i ren misär. Vad som verkligen behöver göras är att ge dessa människor ett hopp och en framtidstro. Sedan måste storsamhället börja tillämpa de lagar som finns. Det vore en mycket bra början.

År 2011 fick Robert sin jur. kand-examen. Idag arbetar han som förvaltningsrättsnotarie.

– Direkt efter studierna ville jag fortsätta att fördjupa mig i juridik så jag sökte en notarietjänst i Växjö som jag fick.

Notarietjänsten innebär att Robert

bland annat utreder mål om ekonomiskt bistånd, körkortsfrågor, tvångsvård och socialförsäkringar.

– Jag skriver också förslag till domar och beslut. I vissa enkla mål får jag döma själv tillsammans med nämndemän.

Nästa år kan han bli notariemeriterad.

– Då öppnas fler möjligheter att få arbete i framtiden.

Vill du bli domare?

– Det vet jag inte. Det finns en möjlighet att söka till den reguljära domarutbildningen. Men vi får se. Vad man än gör måste man arbeta hårt och aldrig sluta hoppas, blir Roberts sista ord.

Robert i första klass.

Tiden i Uppsala.

Amandas resebrev

I artikelserien "I förintelsens fotspår" här vi berättat om resan till Polen och de platser som vittnar om nazisternas mordiska framfart.

En av dem som var med på resan var Amanda Lindgren, en ung resandetjej. Hon är fotograf. I detta brev berättar hon om hur resan har förändrat hennes syn på Förintelsen.

Text och foto: Amanda Lindgren

Före resan fokuserade jag till största delen på själva mördandet och inte så mycket på hur nazisterna såg på saken. Men nu efter resan har jag insett att det är viktigare att komma ihåg hur människor levde. Hur människornas vardag såg ut och varför kriget utvecklades som det gjorde. Jag har nu fått en större förståelse om hur och varför Förintelsen ägde rum.

Framförallt har jag insett att folkmord inte inleds med syftet att någon ska dö. Drivkraften är att slippa se människor som man blir störd av genom att flytta på dem någonstans där man slipper att ha med dem att göra. Att skapa ett rent samhälle. Mördandet inleddes i små steg och kom sent i processen.

Christers detaljerade berättelser om människors liv, alltifrån officerare till offer har gett mig en mycket större förståelse om hur allt hänger ihop. Det har gett en verklighetsförankring bland alla dödssiffror.

När vi besökte gränden i Lodz getto där nazisterna hade samlat tusentals romer i syfte att mörda dem berättade Christer att romerna mördats för att de ansågs vara arbetsskygga och asociala. "Nazisterna valde att rensa bort oss i syfte att uppnå det rena drömsamhället", sade han.

När jag stod i den trånga gränden och lyssnade på Christers berättelse blev mitt sinne mycket tungt. Vi romer möts än idag av många fördomar.

De tankar och fördomar som var starten till andra världskriget finns kvar än idag. Trots obligatorisk undervisning om Förintelsen så har många fortfarande inte

förstått varför det hände.

Jag vet inte vad vi ska göra för att ta bort fördomarna som finns om oss. Men efter denna resa har mina tankar kretsat kring denna frågan. Än har jag inte hittat några svar. Men jag vill lära mig mer så att vi tillsammans snart hittar en lösning.

Ett utav besöksmålen som berörde mig starkast var Chelmno. Christer berättade hur man stegvis effektiviserade mördandet genom olika uppfinningar. Platsen där hundratusentals människor gasats ihjäl var liten till ytan. Det fanns ett bortsprängt slott som de hade lurat in människorna i för att i mörker sedan leda dem genom en tunnel in till lastbilar där de stängdes in och blev ihjälgasade.

Det är svårt att beskriva hur det känns när man står vid en plats där så många människor mördats. Jag skärmade av mig, annars skulle jag inte orka. Vid ruinerna av slottet som nazisterna sprängt fanns en trappa kvar.

Vi stod en stund och betraktade den. Vi föreställde oss att människor efter människor hade tagit sina sista trappsteg här. Jag blev mycket berörd av denna plats. Jag kände mig arg och maktlös.

Jag och Domino reflekterade även över att det på minnesmärkena stod att ca 300 000 judar hade mördats här. Det stod inte ett ord om romer, trots att flera tusen romer också mördats här.

En annan plats som också berörde mig djupt var den judiska kyrkogården. Christer visade oss att genom att läsa av

symboler på gravstenarna kunde man få en glimt av hur människorna som låg begravda där hade levt. Om man hade varit fattig eller rik, om man varit präst eller hantverkare, hur religiös man hade varit med mera. Han öppnade mina ögon och fick mig att förstå att bakom varje gravsten fanns en människa.

Kyrkogården var mycket ovårdad. Det växte upp träd som pressade undan gravstenar. Det låg godispapper på marken och man märkte att ingen tog hand om kyrkogården. Christer frågade oss "Hur kommer det sig att ingen är här och vårdar sina föräldrars och släktingars grav?" Jag tänkte att de förmodligen hade flyttat därifrån. Efter en liten stund svarade Christer att "De barnen föddes aldrig och detta är vad som kallas massmord".

Det var först då som jag förstod vad ordet verkligen innebar. Att generationer efter generationer aldrig kommer att födas. Att få en glimt av enskilda människors liv som blivit mördade samtidigt som man inser att deras barn, barnbarn och barnbarns barn aldrig kommer att födas. Det är en mycket tung tanke.

Under resan fick vi också höra ett vittnesmål ifrån en överlevande rom. Han

berättade vad han hade varit med om under kriget som politisk fånge. Det handlade till största delen om de olika tillfällena han blivit brutalt misshandlad.

Men efteråt insåg jag att han inte någon gång pratade om att han var den enda i sin familj som överlevt kriget. Det var nog svårare att prata om att hans mamma, pappa och syskon var döda, än att prata om hur han blivit fysiskt misshandlad.

Förutom alla intressanta platser jag har

besökt så är det första gången jag träffat så många människor från samma kultur som mig. Det var fint att få lära känna er och för första gången känna att man inte är konstig för att man är beroende av desinfektionsmedel.

Det var också mycket intressant att få träffa människor ur samma generation som mig med en mycket liknande uppväxt som min egen. En generation som har växt upp med att dölja sin identitet.

Innan resan dolde jag min härkomst. Om någon frågade varför jag är brunögd svarade jag att jag är valon efter min mor, jag svarade aldrig att jag även är resande.

Jag har blivit uppfostrad i att man inte pratar om sådant, för att undvika problem i skolan och arbetslivet. Efter denna resa vill jag istället dela med mig av min kunskap så att fördomarna om oss en dag försvinner. Jag har mycket kvar att lära om vår historia, men detta är en början.

Jämlikhet via kök och radio

Projektet Unga Romer i Etern startades för att medlemmarna i föreningen Romano Hango i första hand ville öka jämställdheten i "sitt eget tält".

Projektet har fått stöd av Ungdomsstyrelsen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Dragan Lärlund

Dragan Lärlund är ordförande i föreningen Lovara i Lund men han var också mycket aktiv i projektet Unga Romer i Etern.

– Tanken var att samla lika många killar som tjejer i vår föreningslokal. Vi hade olika teman som till exempel matlagning. Vi gjorde så att ungdomarna fick byta roller också. Ibland fick killarna vara passiva ibland var det tjejerna som fick vara det.

I dessa rollspel turades killar och tjejer om med att köra med varandra.

– Tjejer fick köra med killarna, säga åt dem att hämta än det ena än det andra, fixa det och fixa något annat.

Dragan menar att detta ledde till att samtliga fick en större respekt för varandra.

– De unga killarna och tjejerna fick också prata om sina erfarenheter från träffarna.

Projektet har, menar Dragan, lett till en större förståelse.

– De har insett betydelsen av utbildning och arbete. Under träffarna har vi också diskuterat äktenskapet. Tjejer säger själva att de vill ha både utbildning

och jobb innan de gifter sig. Då tycker jag att vi har kommit långt.

Även killarna var av samma åsikt.

– De vill ju också ha utbildning och arbete.

I samband med projektet fick ungdomarna också vara med och prata i radion på en romsk lokalradiostation.

– Under dessa direktsändningar berättade bland annat tjejerna om vikten av att utbilda sig och skaffa arbete.

Ungdomsgruppen prövade även att vara tillsammans på stranden, men kände

sig lite obekväma över att behöva bada tillsammans.

Föreningen Romano Hango har alltså tillgång till en studio en gång i veckan.

– Det är många invandrarföreningar som också sänder där. Vi sänder numera på söndagar klockan fyra på eftermiddagen.

Under projektets gång har man också haft mattävlingar.

– Det var killarna som vann, säger Dragan och skrattar. Någon gång ska de också ha tur.

Om det blir någon fortsättning på projektet är idag oklart.

Romerna i föreningen Romano Hango har sitt ursprung i Banatområdet i gamla Jugoslavien.

Under sändningarna i Lund pratar man på både romska och svenska.

Två av tjejerna i projektet i livesändning.

Unga romska talanger på scenen

Den 3:e maj så arrangerade föreningen för första gången sitt evenemang i Malmö på Kirseberg kulturhus, där unga talanger från Skåne och Polen uppträdde med fantastiska nummer. Unga talangerna visade upp romsk, indisk, hiphop dans och sång.

Text: Diana Bogelund och Renata Andersen

Foto: Robert Vävström

Polska romer i Malmö är en nyetablerad förening, som bildades i september 2012 och har existerat tio år i Polen i staden Gorzow. Föreningen vill etablera sig och utöka sin verksamhet i bl.a. Sverige. Föreningen Romani Cierheńi Polen har en fritidsverksamhet för barn och ungdomar där de arbetar med konst, dans och motiverar barn till att vidare utbilda sig eftersom utbildning är av stor vikt för dagens romska ungdomar. Romani Cierheń är känd i Polen för att de arrangerar olika event för unga talanger inom romsk, indiskdans och sång.

Föreningen är öppen för alla oavsett nationalitet.

Arrangemanget lockade cirka 200 besökare från hela Skåne.

Eventet kunde utföras tack vare:
Kulturförvaltningen Malmö Stad
ABF i Malmö
Kirsebergs Kulturhus
Föreningen Romany Patrín
Romskt informations- och kunskapscenter Malmö Stad
Ni kan besöka föreningens hemsida på: <http://zrp.nets.pl>

Paulina Bogucka

Romska kulturdagar

I mitten av maj var det romska kulturdagar, en i Sundsvall och en i Örnsköldsvik. På Thuleteatern i Örnsköldsvik var det livemusik och berättelser från den romska befolkningens liv och förutsättningar i Sverige.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Maja-Lena Taikon

I Sundsvall hade man samlats i Kulturmagasinet. Författaren och journalisten Lawen Mohtadi inledde den romska kulturdagen med att berätta om sin biografi över den romska människorättsskämpan Katarina Taikon. Hennes bok *Den dag jag blir fri* kom hösten 2012 och berättar om Katarina Taikons liv, hur hon tidigt blev en aktivist som kämpade för romers rätt till skolgång och bostad. Men Katarina är idag mest känd som författare. Hennes böcker om Katitzi, som även filmatiserats, blev en stor succé när de kom.

Fred Taikon från ÉRG berättade om sina minnen från Sundsvall under tidigt 50-tal. Han bodde då med sin familj på bonden Nordströms ägor i Haga. Sundsvalls museum hade gamla bilder från ett romskt bröllop där Freds föräldrar och syskon var med.

Den andra kulturdagen gick av stapeln i Örnsköldsvik. Omkring fyrtio personer var på plats i Kulturhuset Thule när Lawen Mohtadi åter berättade om sin bok *Den dag jag blir fri*.

– Katarina Taikons engagemang ledde under sextioalet till att man i några år startade en vuxenutbildning för romer på ett tiotal ställen runt om i Sverige, berättade Lawen Mohtadi.

På plats under dagen var även Fred Taikon, som berättade om livet förr och hur romernas situation sett ut i Sverige. Han påpekade bland annat Sverige i sin hantering av romerna brutit mot de mänskliga rättigheterna under lång tid, bland annat när det kommer till just utbildning.

– Förändringar sker, men det går sakta, menade Fred Taikon.

De bägge romska kulturdagarna bjöd även på fartfylld livemusik från Lelo Nika Trio. Arrangemanget i Örnsköldsvik avslutades på Folkans teater med visning av filmen *Gadjo Dilo*. Det var Länsstyrelsen i

Västernorrland, Örnsköldsviks filmstudio samt Örnsköldsviks och Sundsvalls kommuner som arrangerat dagarna.

Lawen Mohtadi och Fred Taikon.

– Romernas historia är en del av vårt kulturarv i Västernorrland som vi måste lyfta fram, sa Bettan Edberg, kulturstrateg på Örnsköldsviks kommun.

Den romska rapgruppen Romsk kultur uppträdde till allas förtjusning.

Lelo Nika Trio med Lelo Nika, accordeon, George Mihalache, cimbalon och Thommy Andersson, kontrabas

Familjen Ibrahim i sin lägenhet i Sundsvall.

Romsk familj från Makedonien utvisas

Familjen Ibrahim kom till Sverige för att söka vård för sin sexmånads sjuke son, men sjukdomen var obotlig och han avled. Nu ska familjen utvisas trots att de nu rotat sig i Sverige och att deras son ligger begravnen på en kyrkogård i Sundsvall.

Text och foto: Fred Taikon

Familjen Ibrahim kom till Sverige för att söka vård för sin sexmånads sjuke son. Han hade en hjärnsjukdom som bland annat orsakade epilepsi. Hjärnan växte inte i samma takt som den övriga kroppen. I Skopje hade läkarna sagt att pojken inte skulle leva mer än 3-6 månader. De hade föreslagit att familjen skulle lämna ifrån sig sonen Derman till någon institution där man skulle ta hand om honom tills han dog.

I Makedonien var pappan arbetslös och familjen fick ofta tigga ihop pengar till brödfödan. Trots det lyckades man samla ihop tillräckligt för att ta sig till Sverige.

I november 2012 dör pojken i sviterna av sjukdomen då har familjen varit i Sverige ett och ett halvt år.

Familjen är fattig och förtvivlad. Mannen som inte haft något arbete i Skopje utan gått och plockat på soptippen för att finna något säljbart för att i första hand köpa mat får inte något arbete i

Sverige heller. Vänner till familjen hade hjälpt dem med att skrapa ihop pengar för att de skulle kunna ta sig till Sverige för att få den läkarhjälp de behöver.

I Sverige söker de asyl och uppehållstillstånd vilket de får avslag på. Beslutet från migrationsverket överklagas och en överklagan lämnas in till Europadomstolen. Detta gav familjen en tidfrist för att kunna söka adekvat läkarexpertis. Men tyvärr kom läkarteamet i Sverige fram till samma diagnos.

Nu har migrationsverkets beslut på överklagan kommit och familjen ska utvisas. Hela familjen är i upplösningstillstånd. Man tvingas att överge sin begravde son i Sverige. Det ligger i romernas tradition att besöka sina nära anhörigas gravar minst en gång i veckan.

– Jag kan inte tänka mig att vara utan honom. Han finns hos oss och han lever i mitt hjärta. Han måste vara med oss, säger hans far.

Nu kommer den här familjen inte att kunna göra det. Det är ett hårt slag för familjen och för barnen som redan har hunnit etablerat sig i skolan och fått kompisar i Sundsvall. Migrationsverket skriver i sitt uttalande att barnen inte kommer att få psykosociala problem, trots det finns ett tidigare läkarintyg som styrker psykosociala problem hos barnen efter dödsfallet och avslaget på asylsökandet. Migrationsverkets handläggare går förbi läkarnas bedömning i sitt beslut om utvisning.

– Vi kom hit för att vi ville få ett bättre liv och för att Derman behövde vård. I Makedonien sa de att han bara skulle leva tills han var nio månader men han blev nästan två år. Jag är djupt tacksam mot läkarna på barnkliniken här i Sundsvall, säger pappa Vejsel Ibrahim till Sundsvalls tidning.

Äldsta dottern Anka Ibrahim var tio år när hon kom till Sverige. Idag talar hon perfekt svenska.

– Vi har lärt oss det här livet nu och jag har fått lära mig läsa och skriva. Har inte vi också rätt att leva som andra barn i Sverige? undrar hon.

Vem som ska sköta graven om de utvisas är det ingen som vet.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se

Utställningen öppnade på Stora Torget i Uppsala den 8 maj. Museichef Håkan Liby hälsade alla välkomna tillsammans med Katja Blomérus och Domino Kai. Invigningstalare var Cecilia Wikström, EU-parlamentariker och präst.

Romska porträtt i det offentliga rummet

Den 8 maj invigde Upplandsmuseet utomhusutställningen Romska röster på gågatan i Uppsala. Med porträtt på stora skärmar fick romer från olika romska grupper ta plats i det offentliga rummet. Men redan efter ett par dagar började vandaliseringen av bilderna.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Upplandsmuseer

Det var 2009 som Upplandsmuseer fick en förfrågan om samarbete med det numera avslutade miljonprojektet Romano Zor. Tanken var att det skulle utmyнна i en utställning.

– Det tog sin tid, berättar Tuula Autio, avdelningschef på museet. När Katja Blomérus tjänst som kulturinformatör för Romano Zor upphörde anställde vi henne.

Under de följande åren var Katja stommen i det pedagogiska arbete som museet gjorde i skolorna med projektet De romska kistan.

– Ja, vi bestämde oss för att kombinera vårt museipedagogiska arbete med Katjas kunskaper och erfarenheter när vi tog fram Den romska kistan som riktade sig till yngre skolbarn.

Men nu i denna nya del av projektet riktar man sig till äldre elever, från nian och gymnasiet.

– Vi sökte ett utvecklingsbidrag hos Kulturrådet för en utomhusutställning. Idén var att ta fram utställningen i samarbete med romerna i vårt område. De fotograferades och intervjuades. Texterna blev sedan på svenska, engelska och kaale. Dimitri Florin på Språkrådet har gjort översättningen till finsk kaale.

– Vi tyckte att eftersom just den finska kaaledialekten är mest eftersatt och eftersom det bor mest finska romer i vårt område skulle det vara passande att lyfta den.

Men den nya fortsättningen av projektet Romska röster är inte bara utställning, utan det kommer att bli många olika kulturevenemang som föreläsningar och seminarier.

Men alla vill ju inte gå på museum eller bibliotek.

– Det var just därför som vi tog fram

en utställning som kan visas utomhus i den offentliga miljön.

Utställningen öppnade på Stora Torget i Uppsala den 8 maj. Museichef Håkan Liby hälsade alla välkomna tillsammans med Katja Blomérus och Domino Kai.

Invigningstalare var Cecilia Wikström, EU-parlamentariker och präst. Sedan blev det romsk musik.

De romska rösterna hörs genom fotografen Anders Rymans porträtt. På bilderna kan man se finska, polska, rumänska, svenska, serbiska och bulgariska romer samt resandefolket – unga och gamla, män och kvinnor. De 14 porträtt som visades i Uppsala var alla olika, men lika.

– Tanken är att de flesta ser på romer som en homogen grupp. Vi vill visa att det finns så många olika grupper, berättar Tuula.

Just nu har utställningen hamnat i Tierp där de står på Centralgatan utanför Systembolaget. I Tierp har man intervjuat bulgariska och finska romer.

– Vi har nu fått ytterligare anslag så att vi kan göra utställningen nationell.

Nu kan vi visa den i olika städer i landet.

På varje plats dit utställningen kommer ska den kompletteras med nya foton av romer i det området och nya intervjuer. Foton som sedan bygger på utställningen för varje gång.

– Vi räknar med att utställningen börjar vandra runt i landet nästa år.

Vandringen kommer att avslutas i Stockholm 2014.

Att denna utomhusutställning både engagerar och rör upp känslor råder det inga tvivel om.

– När den stod på gågatan här i Uppsala såg jag många människor som stannade, läste texterna och såg på bilderna.

Men det fanns även de som inte alls gillade detta.

– När jag först såg bilderna tänkte jag att vad stora de är och jag tänkte också att detta kommer att reta upp någon, berättar Katja Blomerus.

Det var precis vad som hände. Efter tre dagar hade någon eller några vandaliserat först en av bilderna och några dagar senare sju till. Händelsen uppmärksammades av media och polisanmäldes. Sedan hände det inte igen.

– Med utställningen Romska röster vill vi bidra till samtal och reflektioner kring rasism, utanförskap och marginalisering.

Gågatan i Uppsala.

Som kulturinstitution vill vi verka för ett inkluderande romskt kulturarv, avslutar Tuula.

Upplandsmuseets pedagogiska program Romska röster har tilldelats priset Årets pedagogiska projekt 2012. Priset delas ut av FUISM, föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer.

Tuula Autio, avdelningschef på museet och Katja Blomerus, projektledare.

Foto: ÉRG

En av de vandaliserade bilderna på gågatan i Uppsala.

Hristo Kyuchukov

Ivett Larsson

Två dagar för det romska språket

Språkrådets årliga konferens kring det pågående arbetet med det romska språket har blivit en konferens som språkinresserade romer och modersmåls lärare ser fram emot. Under årets upplaga var gästtalarerna Hristo Kyuchukov.

Det är sjätte året i rad som Språkrådet i samarbete med Skolverket anordnar språkvårdsseminariet.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Ann Cederberg, nyttillförordnad chef för Språkrådet, hälsade alla välkomna.

– Jag kan nog minst av alla som är här idag så jag är nog mest här för att lära mig, sade hon.

Hon berättade lite om verksamheten.

– Vi har många idéer, men också många begränsningar. Vi skulle vilja göra så mycket mer. Vår utgångspunkt är att ert språk utvecklas och blomstrar.

Mats Wennerholm från Skolverket talade om det uppdrag Skolverket fått av regeringen i samband med strategin för romsk inkludering.

– Under de närmaste åren, mellan 2012 och 2015, kommer vi att ta fram brobyggarutbildningar.

Utbildningen är tvåårig på halvfart.

Skolverket ska också beskriva en ögon-

blicksbild av situationen för romska barn i skolan idag.

– Tanken är att se om det behövs ytterligare insatser. Vi har gett Södertörns högskola uppdraget att intervjua elever, lärare, föräldrar och personal. Vi ska också skicka ut en enkät till rektorer och förskolechefer för att ta reda på hur man arbetar med de romska barnen och deras familjer.

Satsningen på att ta fram romska läromedel fortsätter.

– Tillsammans med romer ska vi ta fram lärresor. Det handlar om faktaböcker, läroböcker, sagoböcker, webbsatser, bild- och ljudordlistor samt översättningar av berättelser.

Sedan fick de som ville i publiken tala.

Willie Andréason Kwiek gav en kort historik över de resande.

– Vi kom hit på 1500-talet, men idag är det bara cirka 25 000 kvar, resten är bara löst folk.

Rosmarie Axelsson berättade om kvinnogruppen i Skarpnäck.

– Den romska kvinnan är dubbelt diskriminerad, sade hon bland annat.

Mirsad Sahiti är modersmåls lärare i Malmö där det bor cirka 10 000 romer.

– Vi måste tänka på de bosniska romerna. Jag har tio av dem i min klass, men 30 är anmälda till nästa termin. Vi får inte glömma deras dialekt. De behöver en lärobok på sin egen varietet.

En stor diskussion utbröt om alla de romska dialekter som fanns i forna Jugoslavien.

– Idag arbetar vi med att harmonisera de olika romska dialekterna, sade Baki Hasan.

Emir Selimi är högskoleutbildad och lärare i arli.

– Jag känner mig ensam. Det finns inga högskoleutbildade romer i Sverige. Den arli som jag och min familj talar finns inte publicerat någonstans i Sverige. Vi kommer nu att arbeta på att ta fram böcker på vår varietet.

Nu utbröt en stor diskussion om arli och alla de varianter som finns. Det påpekades också att det visst finns högskoleutbildade romer i Sverige.

Riina Heikkilä är språkvårdare i finska. Hon berättade om det arbete kring terminologi som görs för de sverigefinskar som bor i Sverige.

– Det som kan skilja i de två språken är ord på begrepp som är specifika för för landet, som det svenska ordet landsting till exempel. Då fick vi skapa en finsk motsvarighet. Man måste kunna diskutera allt som händer i Sverige på finska.

Hon berättade också om alla ordlistor som gjorts.

Dimitri Florin menar att Språkrådet har stor nytta av det arbete som gjorts av den finska sektionen.

Hristo Kyuchukov berättade om ett språkråd i Slovakien.

– Där har man kommit fram till en standardisering. Det vore bra om ni även arbe-

tade med andra språkråd och lingvister ute i Europa. Annars finns det en risk att man tappar helhetsperspektivet.

Fatima Bergendahl, modersmållärare, höll med.

– Det vore bra att få veta mer om det språkarbete som sker ute i Europa.

Hristo talade om arbetet med att ta fram nya ord.

Baki Hasan såg nöjd ut.

– Man kan inte bara hitta på nya ord. Det viktigaste just nu är att harmonisera de olika varieteterna.

Iren Horvatne är också modersmållärare. Hon, Fatima Bergendahl, Rosario Ali och Kati Dimiter har fått i uppdrag att ta fram en ny bok. Iren Horvatne berättade.

– Vi har fått i uppdrag att skriva en bok för unga romer mellan 16 och 19 år. Den målgruppen vill ha svar på frågor som hur man tar körkort, hur fungerar demokratin och så vidare. Vi har också i klassen diskuterat: Vad är en rom? Hur ser vi på tiggare. Boken kommer att tryckas i fem dialekter plus en på svenska eftersom det finns romer som inte talar romanés.

Bokens titel är Från fakta till framtid.

Rosario Ali berättade lite mer.

– Vi har fakta som vi har kontrollerat. Vi har intervjuer och reflektioner. Boken riktar sig till dem som börjat fundera på sin identitet, relationer och annat.

Dag två

Dag två inleddes med en föreläsning av Ivett Larsson från översättarenheten på Kammarkollegiet om auktorisation av tolkar och översättare. Hon berättar om tolkregistret där tolkar är sökbara och att det kostar 130 000 att få fram en auktoriserad tolk.

– Att vara tolk är inte bara att kunna två språk, det är ett yrke. Det krävs utbildning och erfarenhet för att klara av provet. De flesta som kommer till oss är dock inte förberedda. Vi har inga formella krav, men det krävs färdigheter.

Som tolk måste man kunna översätta på ett språk som passar den man tolkar för, oavsett om det är en 14-åring eller 74-åring.

– En tolk måste kunna förklara begrepp som inte har någon motsvarighet i det språk som ska tolkas. Det finns många ord som inte går att översätta, som måste förklaras. Det måste en tolk kunna.

En tolk måste känna till lagarna och alla de institutioner som finns och den terminologi som de använder. En tolk måste förstå alla de system som finns, till exempel föräldraförsäkringssystemet, arbetsmarknadspolitiska begrepp som FAS 3. Man måste också följa god tolksed.

Ivett tog upp problematiken med romanés.

– Om ett språk inte undervisas på universitet eller högskola är det svårt att hitta bedömare. Det är också svårt att bedöma ett språk som inte har ett gemensamt skriftspråk.

Christina Rodell Olgaç och Angelina Dimiter Taikon från Södertörns högskola berättade om den pågående brobyggarutbildningen som Skolverket har beställt.

De har även fått i uppdrag av Skolverket att kartlägga de romska barnens skolsituation idag i pilotkommunerna.

– Vi har intervjuat 81 personer, varav 54 var romer. Alla får vara anonyma.

Siste talare var Hristo Kyuchukov. Han talade om om olika muslimska romer från Balkan och deras dialekter

– Muslimska romer kännetecknas av att de talar både romanés och turkiska. De högtidhåller både kristna och muslimska högtider.

I Bulgarien talar dessa romer xoraxanó,

en ickevlakisk dialekt i likhet med arli.

– Muslimska romer i Bulgarien tvingades att byta namn, men sinsemellan behöll de sina turkiska namn. Idag är den yngre generationen mycket intresserad av sin romska kultur.

Det finns muslimska romer som konverterat till kristendomen och bytt namn, men även de behöll sina turkiska namn.

– De muslimska romerna är i en assimileringprocess på Balkan och i Turkiet idag. Allt fler blir kristna på Balkan.

Hristo Kyuchukov menar att det finns allt för lite skrivet om kopplingen mellan språk och identitet.

– Tvåspråkiga romer använder olika koder för varje språk och de byter identitet mycket lätt.

Hristo Kyuchukov berättade också om en studie han håller på med i Berlin. Studien ska omfatta cirka 300 romer från olika grupper och länder. Hitills har 74 intervjuer gjorts.

– De flesta vill inte säga sitt namn, eller så hittar de på ett. De olika grupperna litar inte på varandra. Detta gör det mycket svårt att kämpa för deras rättigheter. De har inget hemspråk i skolan.

Bland de bulgariska romerna har 13 procent av männen universitetsutbildning. De flesta är muslimer och identifierar sig som turkiska romer.

– Men det växlar beroende på med vem de talar med. De byter lätt identitet. De flesta tycker att det är viktigt att barnen lär sig romanés i skolan.

Fatima Bergendahl, Rosario Ali, Tereza Kwiatkowska, Iren Horvatne och Kati Dimiter

Mamma Mindra med några av barnen i Oradea.

En hjälpande hand

Bennie Åkerfeldt, författare och resande, har haft många järn i elden. Han har varit bonddräng, träsvarveriarbetare, textilarbetare, tidningsbud, fotograf, armerare och sotare. I våras reste han till Rumänien med en lastbilstrailer fullastad med varor som fördelades till hjälpbehövande romer.

Text och foto: Bennie Åkerfeldt

Vi lämnar Karlskrona den 1 maj 2013. En busslast svenskar från olika kyrkor i Småland samt Bistånd Östeuropa från Västervik som är en politiskt och religiöst obunden organisation. De har alla sedan tidigt 90-tal skickat varor och pengar till Rumänien. Med på resan är också en lastbilstrailer fullastad med varor som skall fördelas till hjälpbehövande på plats.

Jag har blivit medbjuden för att se hur verksamheten ser ut på plats i Rumänien och för att se hur medlen kommer rumänska romer till del.

Den 3 maj passerar vi gränsen till Rumänien. Vi rullar in i Oradea, en stad i nordvästra Rumänien. Nästa dag får jag följa med på hembesök hos en av de romska familjer som får del av hjälpen. De bor inne i staden och är Gaboriromer med

ursprung från Ungern. Mamma Mindra tar emot oss med några av sina 11 barn. De bor på en bakgård och har för närvarande ingen elektricitet, av ekonomiska skäl.

Det svenska biståndsarbetarna arbetar främst för att hjälpa familjens barn att få en god skolutbildning, men traditioner

och det kulturella trycket från vuxenvärlden bland romerna gör det ibland svårt. Alla barnen går dock i skolan.

Förståelsen för den romska traditionen bland de svenska biståndsarbetarna är bristfällig. Vid mitt tidigare besök i landet fann jag de verkligt utslagna romerna på landsbygden där de lever i en ofattbar misär. Dessa romer verkar kyrkan ha, om inte vänt ryggen, så ändå inte riktigt uppmärksammat. Kyrkan arbetar här i Oradea uteslutande med familjeprojekt där man stöder enskilda familjer bland både romer och rumäner.

Romsk bostad i Oradea.

Nu går färden vidare, den 4 maj, till Nucet, en liten stad i Transsylvanien som tidigare gjort sig känt för uranbrytning. Driften är sedan länge nedlagd. Här bor idag c:a 2000 personer varav många romer.

Hyreskasernerna eldas med ved i Nucet och här bor Gaboriromer vägg i vägg med annan befolkning. I Nucet finns också Ölmsstadspingstkyrkans biståndslokal där lastbilens varor lastas av. Pingstvännen i byn möter upp. Jag lägger märke till att det finns en Pingstkyrka tvärs över gatan, men att ingen verkar komma därifrån för att hjälpa till eller välkomna. Då får jag veta att den ursprungligen ingått i projektet men majoriteten i den kyrkan ville inte ha med romer att göra, varför en utbrytning skedde och ytterligare en församling bildades i den lilla staden.

Jag besöker en romsk familj i Nucet. Det är mamma Lili med barn och barnbarn. De ägnar sig inte åt tiggeri och har därför ingen tradition av att lämna Rumänien för att söka inkomster ute i Europa. De är mycket stolta och vill inte bli jämförda med de rumänska romer som tigger.

Mamma Lili med några av sina döttrar.

Ett par av flickorna i familjen vill läsa till sjuksköterskor och därmed kunna gå i bräsch för en ny romsk generation där man lägger vinn om att skaffa sig verktygen som behövs för att hävda sin rätt till en plats i det Rumänska samhället.

Måndagen den 6 maj besöker vi en romsk by i Targu Mures utkanter. Den heter Valea Rece (den kalla dalen) och här bor omkring 2000 romer från olika

stammar. Vi tar en taxi från vårt hotell och anger till den ungersk-rumänske taxichauffören, Lazlo, en gatadress i närheten av Valea Rece. När vi närmar oss och han förstår att vi vill att han skall köra oss upp i byn, så tvärnitar han och säger att han inte kör oss dit. Varför, undrar vi. ”Det är alldeles för farligt, kollegor har tidigare råkat illa ut där”.

Helen Sjöstrand från Bistånd Östeuropa

Joszeff Mucui med sina skolbarn i garaget.

Peter och Julia Fodors bostad.

i Västervik som är med i bilen, säger då att hon gästade byn många gånger och bara mötts av goda människor. ”Good for you” replikerade vår chaufför Lazlo surt, ”but I will not go there”. Så vi får snällt stiga ur och promenera.

Väl framme möts vi av den romske aktivisten Joszef Mucui, en ungdomlig, energisk och karismatisk romsk man i 40-års åldern. Han har i samarbete med Bistånd Östeuropa i Västervik skapat förutsättningar för barnen i byn att få en bättre framtid. Själv är han välutbildad, men valde efter studierna att stanna kvar och arbeta för de romer som han växt upp med i Valea Rece.

I sitt garage, som inte är större än ett vanligt svenskt villagarage, driver han, med mycket enkla medel, en skola för omkring 30 romska barn.

Joszef har i samarbete med den svenska biståndsorganisationen i Västervik också ordnat så att omkring 120 av de mest fattiga romska barnen i byn kan få ett mål varm mat, fem dagar i veckan.

I byn besöker vi också Peter Fodor och hans fru Julia som har två barn och bor i en redskapsvagn av plåt. Ohyggligt varm på sommaren och förödande kall på vintern. De har nu bott där i några år och före det hade Peters mamma bott där i 8 år.

Ju längre upp i byn vi vandrar, ju värre blir misären.

Här besöker jag på egen hand ett par familjer som bor i ruckel, de flesta har inga sängar utan sover direkt på jordgolvet tillsammans med sina husdjur. En av familjerna har en häst och man försöker få mat för dagen genom att samla återvinningsmaterial längs gatorna. Gästfriheten är som vanligt naturlig och generös.

Det ”nya Europa” har inte förändrat sin syn på romer. De är fortfarande exkluderade, önskad och ses som ett ”problem” som man söker sopa under mattan och hoppas att någon annan skall ta itu med. I Rumänien

minskar befolkningen bland majoriteten. Den romska befolkningen växer dock stadigt och det är lätt att förutse en framtid med många

miljoner romer i Rumänien. Vad de behöver är hjälp med att organisera sig och att prioritera utbildning bland sina barn, inte bara för att de skall få arbete utan framförallt för att de skall få de verktyg som behövs för att kunna föra sin talan och få sin självklara plats i samhället befast. De svenska hjälporganisationerna gör ett gott arbete i det lilla och ger viktig hjälp på familjeplanet bland romer, men i Valea Rece behöver 2000 romer en framtid, inte en allmosa.

Svenska romers medverkan i detta arbete skulle kunna bygga broar och korta resvägen avsevärt.

Peter och Julia Fodor med sina barn.

Bagir prisas

Bagir Kwiek, romsk aktivist i Göteborg, fick den 21 maj ett kulturpris under en ceremoni på Børsen i Göteborg. Priset var Agnes Karlssons kulturpris 2013 på 50000 kronor.

Text och foto: Ingrid Schiöler

Själva ceremonin inleddes med tal av kommunfullmäktiges ordförande och därefter tog kulturnämndens ordförande Thomas Martinsson samt kulturnämndens två vice ordförande över och utdelade totalt tjugofyra kulturstipendier, författarstipendier och kulturpris.

Efter denna ceremoni som ägde rum i kommunfullmäktigesalen bjöds på buffé och kaffe samt underhållning av författaren Stig Hansén, som läste ett utdrag ur sin senaste bok och musik framförd av Anna Svendsdotter.

Bagir känner sig mycket hedrad över att ha blivit tilldelad priset, och motiveringen till varför han fick det gör honom glad men också röd.

Juryns motivering:

Bagir Kwieks kulturgärning bygger på försoning och respekt. Med ena foten i det romska kulturarvet och den andra i det svenska majoritetssamhället förkroppsligar han en bro som ger ömsesidigt lärande. Otaliga är de samtal, möten, aktioner, föreläsningar, skrivelser och projekt som gestaltar kampen han driver för romernas stärkta ställning och inkludering i samhället. Romer för kulturell utveckling, I vårt folk ryms hela världen, New Drom, Rom San och en nytutgiven barnbok är exempel på föreningar och projekt där Bagir Kwiek är motor och drivande person. Hans arbete är mångfacetterat och omfattande och det ger effekt

på flera fronter; att nämna publikutveckling och entreprenörskap är nästan förminskande. Det handlar om att stärka det romska kulturarvet vilket ger kulturell utveckling för oss alla. För Bagir tycks det inte finnas antingen/eller. Hans kamp avser både - och. Bagir Kwiek är kulturpersonen, förebilden och inspiratören som får många människor att känna hopp.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Kaj Heino och Simon Wallengren.

Rose-Marie Wallengren

Resandefolket på West Pride Festivalen

Lördagen den 1 juni 2013, hölls ett seminarium om dubbla utanförskap på Världskulturmuseet i Göteborg. De som höll i seminariet var Kulturgruppen för resandefolket och RFSL. Evenemanget hölls i samband med West Pride Festivalen i Göteborg.

Text: Daniel Johansson **Foto:** Kulturgruppen

Seminariet introducerades med att ordförande Simon Wallengren presenterade Kulturgruppen för resandefolket. Han berättade även att Kulturgruppen öppnar upp för frågor när det gäller HBTQ (Homosexuella, Bisexuella, Transpersoner och Queer) och med att lyfta fram mer om mänskliga rättigheter.

– Det är första gången som ett sådant här evenemang med resandefolket sker, säger han.

Ordförande för RFSL Göteborg Kaj Heino tar upp att många känner sig otrygga i sin sexualitet och att många söker efter sin identitet. Han har tidigare samarbetat med flera andra organisationer som också arbetar med utanförskap, men med resandefolket har han inte samarbetat med så mycket innan. Vilket han vill göra mer säger han.

Sekreterare för kulturgruppen för resandefolket Richard Magito Brun berättar att han själv har haft dubbla utanförskap då han tillhör både resandefolket och är homosexuell. Richard berättar att han minns när han som 24-åring

stötte på Gay Liberation Front i New York. Det är drygt 30 år sedan. Redan då upptäckte han hur homosexualitet har blivit mer framträdande. Han är glad att fler homosexuella kan komma ut i dagens läge om vilka de är.

– Tyvärr är det dock fortfarande inte lika accepterat att vara av resandefolket som att vara homosexuell, säger han med ett bistert uttryck. Även om homosexualitet har blivit mer accepterat, har synsättet mot resandefolket länge varit stadigt nedsättande. Men det har blivit lite bättre. Människor har oftast haft lättare med att komma ut som homosexuella än att komma ut som en del av resandefolket.

Ledamot för kulturgruppen för resandefolket Rose-Marie Wallengren berättar att under sin uppväxt har hon blivit upplärd att aldrig ge sig på någon annan människa bara för att de har en annan sexualitet.

– Och det har nästan aldrig skett att någon annan resande har gett sig på en annan människa av den anledningen säger hon stolt. De värnar om att inte ge

sig på någon annan som också har ett slags utanförskap. Alla ska våga träda fram och visa sig för allmänheten vad deras identitet är och ingen ska vara orolig för att vara annorlunda.

Rose-Marie delar med sig av en historia från hennes barndom.

– Under 60-talet hade familjen två goda vänner. Kalle och Johan. Kalle var väldigt noga med sitt blonda hår, vilket han hade permanentat. Det var därför inte ovanligt att se Kalle ha papiljotter i håret. Men det var inget som någon annan i familjen reagerade på. Varken barnen, kusinerna eller de andra i omgivningen. Han brukade dagligen tvätta sitt ansikte i grädde för att hålla sin hy vit. Detta tyckte då Rose-Marie var konstig att tvätta sig i grädden istället för att dricka den för att gå upp i vikt som hon behövde göra. Därför vägrade Rose-Marie att dricka grädde. För att få mig att fortsätta dricka grädde beslutade sig Kalle för att varje gång ta med mig till affären så att vi kunde köpa grädde tillsammans säger Rose-Marie och skrattar. Har man fördomar som resandefolk så gräver man sig sin egen grav. För bakom varje dörr, oavsett om det är majoritet eller minoritet, finns det alltid en mörk hemlighet. Det var något som vi lärde oss som barn, säger hon.

Rose-Marie tänker till.

– Kyrkan har förut varit en del av förtrycket precis som resten av samhället. Men vi inom kulturgruppen ser förändringar idag, som vi också aktiverat oss i.

Exempelvis vigsel mellan två personer av samma kön. Kyrkan har upptäckt denna mörka baksida och tycker inte att människor ska behöva smyga med vem man är på grund av detta. Därför är det med stor glädje som vi resande kan se att Per Eckerdal, biskop i Göteborgs stift, gick med i West Pride's regnbågsparad. Med andra ord är Sverige i förändring, säger hon med ett leende.

Hon förklarar att föreningen är engagerad tillsammans med Hösbo kyrka.

– Vi har ett gott samarbete med Hans-Owe Arvidsson därifrån och vi har tagit tag i bitar som vi hoppas ska ge glädje, inte enbart för minoriteten, utan även för

majoriteten, säger hon. Min egna åsikter som aktivist är att man måste sopa rent under mattan i sitt eget hem innan man kan hjälpa andra utanför. Jag tror att man får fram fler starka personer då och att man inte blundar för det som sker i Sverige. För mig känns det lite konstigt att man står och pratar om andra länders problem om man inte själv har löst problemen inom sitt eget land.

Seminarier avslutas också med att föreningens trubadur Rickard Bokmalm med stor inlevelse spelar en resandelåt till allas glädje.

Kulturgruppens hemsida:

www.kfrg.net

Richard Magito Brun

Gunilla Lundgren går på bio

I våras var jag med om en ny upplevelse, nedsjunkna i en skön fätölj med ett glas vitt vin på ett eget liten barbord, skulle jag se en film om romers fattigdom. Detta utspelade sig på Rio Bios salong 4, Barbro, i Stockholm. Publiken småpratade före visningen, romsk musik strömmade ur högtalare, allt var storstadsflott, som i New York kanske? Men varför inte? Salongen var fullsatt av en yngre publik som inte brukar komma på möten om romers utsatthet, och publiken stannade intresserat kvar på samtalet med teaterpedagogen Judit Benedek och journalisten Milan Djelevic efter filmvisningen.

Filmen heter "Our school" och utspelar sig i en eländigt fattig romsk bosättning i Rumänien. Under fyra års tid följde ett rumänskt-amerikanskt filmteam några av bybarnens kamp för att få gå i skolan.

En fullständigt raserad skola finns i byn och en ny är under uppbyggnad med stöd av integrationspengar från EU. Men de romska barnen som vi möter i filmen är vetgiriga, nyfikna, intelligenta, de vill gå i en skola tillsammans med andra rumänska barn, de vill lära sig det som andra barn i Rumänien lär sig, de vill

spela fotboll med dem och få vänner bland dem.

Det är en sorglig verklighet vi får möta. När de romska barnen kommer i hästskrinna till den närliggande stadens skola skiljer de ut sig; deras skor är leriga, deras kläder annorlunda, de bär varken nystrukna små förkläden eller välpressade skoluniformer, de har inga vässade pennor och rena anteckningsböcker heller, de har inte ens skolväskor. De hamnar längst bak i klassrummen och efter ett års experiment sätts de i en skola för utvecklingsstörda barn.

Barnens utsatthet är hjärtskärande. Föräldrarna kan inte stödja dem och överhetens, borgmästarens, prästernas, lärarnas, rektorns nedlåtenhet och fördomsfullhet skildras osminkat. I en talande scen får vi se oavlönade 16-åriga

Dana skura ett stensatt golv i prästgården. Hon skrubbar det stora golvet med en liten, liten borste medan prästfrun självgott anser att hon hjälper Dana att bli civiliserad. När filmen tar slut är Dana redan tvåbarnsmor och bor kvar i byn.

Dokumentären har bland annat vunnit Siverdocs Stora jurypris 2011 och priset för Bästa utländska film vid Human Rights Arts and Film 2012. Jag hoppas att många får möjlighet att se den!

Ungdomarna har ordet!

Konfirmationsgruppen vid det judiska minnesmonumentet. Tuva är andra flickan från höger.

Resan till Berlin

Tuva Björklund reste med sin konfirmationsgrupp till Berlin. Temat för resan var mänskliga rättigheter. Vi bad denna 15-åring att berätta om resan.

Text och foto: Tuva Björklund

I våras åkte jag till Tyskland med min konfirmationsgrupp. Ämnet vi fokuserade på var mänskliga rättigheter. Vi skulle åka till Berlin.

Vi flög från Arlanda. På planet hamnade jag och min kompis Ylva en bit ifrån de andra, men det var roligt eftersom vi pratade med varandra. Det var första gången hon flög så det var kul.

När vi kom till Berlin åkte vi med buss och tunnelbana till hotellet, som var gammalt men fint. Ägaren var en äldre dam som kunde svenska vilket var väldigt praktiskt.

I Berlin tittade vi på minnesmärket för judarna och besökte museet som låg under. Vi tittade också på den bit av den berlinska muren som man målat på och där man uttryckt sina känslor genom graffiti.

Vi tittade också på minnesmärket för romer och sinti. Det var inte helt färdigt men nästan, man fick komma in och titta på det som fanns där. Vi lärde oss lite

mer om Förintelsen. Jag visste en del redan, om hur nazisterna inte såg romerna eller judarna som människor utan som något hemskt och skamfullt. Jag har alltid tyckt att det var och är hemskt och fel. När vi var där kändes det hela

så sorgligt och orättvist. Hur kan människor göra så? Män, kvinnor och barn togs av nazisterna och mördades antingen på plats eller i något utrotningsläger.

Minnesmuren för romer och sinti som mördades av nazisterna.

Graffiti på muren.

De var inte värdiga att vara en del av den nya värld nazisterna ville skapa. De var inte arier.

Det känns också hemskt att även idag betraktas romer som mindre värda. Utanför Konsum i Bagarmossen sitter det en romsk gammal dam från Rumänien och tigger pengar och i Farsta centrum sitter det en kvinna som spelar dragspel utanför Clas Ohlson. De har lämnat sin misär bakom sig för att i Sverige få tjäna några kronor, men det är inte mycket de får och i Sverige är det dyrt med mat och annat. Romer är människor som alla andra och borde ha samma förutsättningar som alla andra.

Gör som Tuva!
Skriv och berätta om du har varit med om något spännande! Ungdomarna har ordet är vårt nya inslag i tidningen.
Skriv till: mia@romaniglinda.se

Ny romsk referensgrupp

Regeringskansliet har fattat beslut om att tillsätta en referensgrupp för arbetet med regeringens strategi för romsk inkludering och utnämnt 20 personer att ingå i gruppen i tre år.

De samråd som statsrådet Erik Ullenhag anordnar med den romska gruppen liksom med övriga nationella minoriteter kommer att finnas kvar. Syftet med den nya romska referensgruppen är att på tjänstemannanivå diskutera hur regeringen kan utveckla och förbättra styrning och insatser i strategin för romsk inkludering.

Det är många som har medverkat i processen genom att antingen delta i de dialogmöten som ledde fram till beslutet om att tillsätta en referensgrupp, eller som har gett förslag på personer till referensgruppen. Det kom in drygt 50 förslag på deltagare. Referensgruppens deltagare utgör ett brett urval av romska kvinnor och män i olika åldrar och från olika romska grupper och har tillsammans en samlad kunskap och erfarenhet från flera

olika områden i samhället.

I Referensgruppens arbetsuppgifter ingår bland annat att sprida information från mötena om arbetet med romsk inkludering. Referensgruppen kommer även att diskutera hur Regeringskansliet bäst kommunicerar regeringens arbete på området.

De som kommer att vara med i referensgruppen är: Angelina Dimitrova lärare, Bagir Kwiek ordf. Romer för kulturell utveckling, Baki Hasan Språkrådet, Elvis Stan brobyggare i Helsingborg, Fatmira Tahiri modersmållärare i Örebro, Ingrid Blomerus styrelseledamot HVB-Katitzi, Janet Elmgren ordf. Resandebarns rätt, Jon Pettersson egen företagare, Lars Demetri ordf. Internationella Romska Evangeliska Missionen, Marian Wydow projektledare RIKC i Malmö, Mario Hässledal Socionom och familjetera-

peut, Priscilla Schwartz Blomerus kurator vid Romska tjejjouren, Robert Brisenstam jur. kand., Rosario Ali Taikon projektledare Romané Bućá, Rosita Grönfors verksamhetschef Romsk och resande kvinnojour, Rosmarie Axelsson projektledare Skarpnäcks kvinnogrupp, Simon Wallengren ordförande för Kulturgruppen för resandefolket, Stefano Kuzhichov ordf. Riksförbundet Romer i Europa, Sunita Memetovic juridikstuderande och Tanja Hagert brobyggare i Luleå.

Ralf uppträder i Resa utan mål.

2013 är Ralfs år

Ralf Novak Rosengren är resande, musiker och aktivist. Han har under lång tid kämpat för resande och romers rättigheter. Han var bland annat med och startade tidigt en förening för resandefolket i Sverige. I år har han vunnit tre stora priser. Han blev utsedd till Årets traditionsbärare och Årets arrangör vid Folk- och Världsmusikgalan i Gävle. Han har också vunnit Podiums och Le Romané Nevimatas skrivartävling "Att vara ung rom idag" med bidraget "5768 visningar på YouTube".

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Ralf var intresserad av musik redan i unga år. Han var åtta år då han började spela trummor, men gick senare över till gitarr och började sjunga.

– Jag var sångare i rockgruppen Smooth and Greedy i tio år, berättar han. Gruppen startade i slutet av 1993.

– Det var en slags old school punk-rock-'n'roll. Vi turnerade mycket i Tyskland och Österrike och spelade in skivor. Vi utmärkte oss kanske på ett annorlunda sätt än andra rockare som oftast var klädda i jeans, både till vardags och på scen. Jag och min bror var klädda i kostymbyxor och fina skor och såg kanske inte så traditionellt rockbandsaktiga ut.

Ralf har alltid gillat tatueringar.

– Jag blev tidigt intresserad av tatueringar. Mina morbröder hade tatueringar

och jag och min bror tyckte att det var så häftigt, det skulle vi också ha när vi blev stora.

Efter att ha startat en förening för resandefolket i Sverige under 80-talet började Ralf arbeta mer aktivt för resande och romer. Men efter några år tog musiken åter över.

– De var mycket som hände efter föreningen. Jag reste mycket och spelade i rockband. Efter att jag fått min första son började jag åter intressera mig för de resandes och romers situation. Det var som om mina barn triggade tanken att de ska inte behöva gå igenom det som jag och andra i min generation gått igenom.

Ralfs äldste son tar studenten i vår.

2008 fick Ralf en stor musikerroll i teaterföreställningen som handlade om

Tattarkravallerna i Jönköping. Med i föreställningen var också musikern Marie Länne Persson. Ralfs engagemang för resande och romer eskalerade.

– Det innebar jättemycket. Det var ett stort uppvaknande både för mig men även för den stora allmänheten.

Ralfs brinnande intresse för musiken, särskilt då den resanderomska musiken, fick ny näring.

– Jag kände att det funnits så många musiker inom denna tradition. Jag visste också att spridningen inte varit så stor. Det finns en stor tradition av romskresande musik som sällan omnämns eller hörs i svensk musikhistoria.

Under åren som följde fick Ralf allt fler spelningar och hans namn blev allt mer känt.

– Det är en stor ära att det finns människor som bryr sig om den här musiken på ett positivt sätt. Det har också blivit ett uppvaknande inom folkmusikkretsar.

Ett arbete med musikern Marie Länne Persson och visarkivet ledde till ett projekt att dokumentera och samla in resanderomska sånger.

– Vi fick in en handfull sånger till Visarkivet.

Men Ralf hade fler sånger som han samlat sedan barndomen. Detta material ledde fram till "Romanifolkets visor" en omtalad visbok som han gjorde i samarbete med Marie. Svenska visarkivet stod bakom den utgivningen.

Men det stora genombrottet kom i Gävle under Folk- och världsmusikgalan.

– Jag hade varit nominerad två år i rad utan att få något pris, så jag hade inga förväntningar på att det skulle vara annorlunda i år. Det är så sällan som romer eller resande vinner priser för den egna traditionen. Jag hade ett hopp, ett svagt brinnande ljus, när jag satt i den fullsatta konserthussalen. När de läste upp nomineringarna kände jag bara en slags sorg och tänkte "vi vinner ju aldrig något ändå", men jag kände mig samtidigt en viss glädje över att åter ha blivit nominerad.

Då hände det överkliga.

– När de sedan började läsa upp moti-

veringarna till pristagarna började polletten ramla ner. När de sade mitt namn kändes det som om jag vunnit högsta vinsten i miljonlotteriet eller kanske ännu större. Mina vänner som satt med mig bara skrek rätt ut och de grät och jag fattade ingenting.

De första stegen upp till scenen var nästan för mycket.

– Känslorna höll på att ta över. Detta var inte ett pris bara för mig, utan för alla i resandegruppen. Ett erkännande. Jag tänk-

– Eller snarare en chock, säger Ralf.

Nordic Romani Festival vann priset som årets arrangör.

– Det var otroligt omtumlande. Folk ringde ner min telefon och skickade gratulationer både från Sverige och från andra länder.

Ralf får pris i Gävle.

te på alla hemskheter och svårigheter som drabbat både min egen och andras familjer från det svenska samhället.

Ralf var mycket nöjd och mycket glad när han åter satt i sin stol i den stora salen. Han småpratade med sina vänner och han sade till dem att ”nu tar jag nästa pris också”, men det var det inte någon som trodde på.

– Det var stora och erkända festivaler som omnämndes när priset för Årets arrangör skulle delas ut. Vi hade ju bara dragit igång en festival så chanserna var ju små.

Nu kom nästa stora överraskning.

Ralf med sin trio under Nordic festivalen.

Ralf och Marie uppträder under Bokmässan i Göteborg.

Men det var inte slut där. Någon månad senare var det dags igen när tillkännagivandet om vem som vunnit förlaget Podium och Le Romané Nevimatas tävling presenterades.

– Det var ännu mer överkligt. Det hade jag inte alls räknat med.

Anita Svantesson, kollega och vän på Nordic, hade hört talas om tävlingen och kontaktat Ralf.

– Vi hade tre veckor på oss att skriva bidraget innan det skulle skickas in. Det var ont om tid, men idén om huvudpersonen fanns redan. Vi började skriva tillsammans jag och Anita. Slutresultat blev alltså denna historia om Rosita, en resanderomsk tjej som är 14 år och bor i en lite svensk småstad idag.

Med andra ord, ett mycket framgångsrikt år för Ralf.

– Och året är inte slut än. En ny festival kommer den 27-29 september på både Stallet och i Kulturhuset, avslutar Ralf.

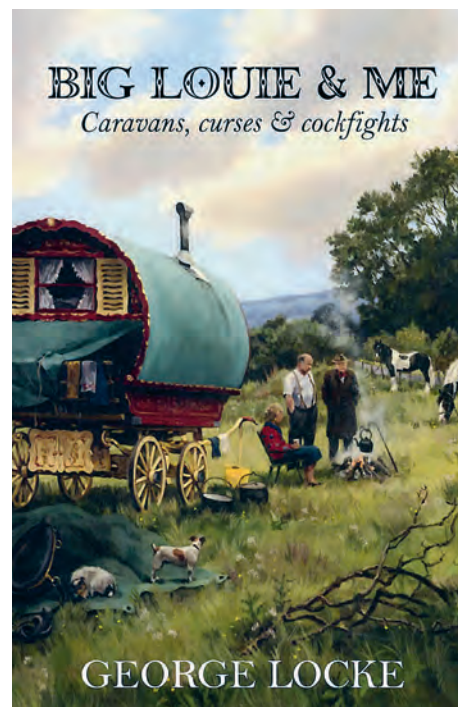
Bob har läst

Mustig berättelse om romer

Big Louie & Me är namnet på en bok som George Locke, en engelsk rom, har skrivit. Historien tar sin början 1869 när Alice, Georges gammelfarmor, som fjortonåring rymmer med en romsk pojke vid namn Joe Locke. När Joe upptäcker att Alice väntar barn försvinner han. Alice återvänder till sin by och gifter sig med en avlägsen kusin och får många barn. Men hennes förstfödde behandlades inte väl av den nye mannen. När Georges farfar bara var elva år rymmer han därför för att finna sin riktige far. Efter nio månaders vandrande finner han honom

till slut i ett läger. Han blir mycket väl mottagen och bosätter sig där med sin far, sina syskon och styvmor. När han var 17 år träffade han en romsk kvinna vid namn Louisa Smith. Senare kom hon att kallas Big Louie och det om sitt liv med denna karismatiska farmor boken sedan handlar. Den börjar med barndomen i lägret på fyrtiotalet. Det är en mycket charmig och rolig bok full av romska seder och bruk och med många upptåg och tokigheter.

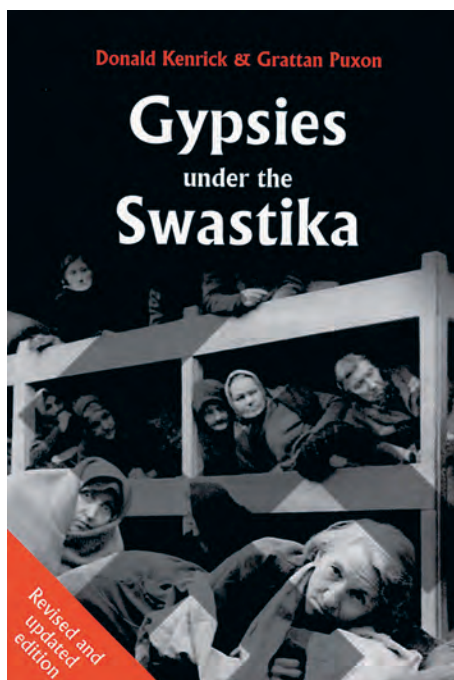
Big Louie & Me, University of Hertfordshire Press

Boken alla borde läsa

Donald Kendricks och Grattan Puxons anmärkningsvärda bok *Gypsies under the Swastika* har återutgetts i en reviderad och bearbetad version. När boken först kom ut 1995 fick den ett stort genomslag. Det var den första boken som tog upp hur romerna förföljdes av nazisterna under Andra världskriget, en del av Europas historia som ignorerats mangrant av alla icke-romer i alla Europas länder. Boken blev en milstolpe och ett startskott för ny forskning som långsamt kom igång. Tidigare hade Förintelsediskursen bara handlat om den judiska Förintelsen. Författarna inledde sitt arbete 1969 med att samla in den lilla dokumentation som fanns och de började också intervjua romska vittnen till det som hände under kriget. Man mötte till exempel romer som kämpade med partisanerna.

Gypsies under the Swastika, University of Hertfordshire Press

Vill du också recensera en bok som du har läst, en bok som du tycker att fler borde läsa eller tvärt om en bok man inte borde läsa.

Hör av dig till:
mia@romaniglinda.se

Dokumentären Tanja

I SVT:s dokumentär *Tania* får vi snart följa den finsk-romska kvinnan Tania Hagert i hennes vardag. Under tre år följde ett team från SVT henne. Det blev 300 timmar som sedan klipptes ner till 42 minuter.

Text: Bengt O Björklund

Tanja Hagert är i dag 28 år och tvåbarnsmor till Alex och Desiré. Hon är gift med musikern Merts Lindberg. Hon kom från Helsingfors till Sverige som 15-åring. Nu är hon aktuell för sin medverkan i dokumentären *Tania*, en film som handlar om henne och hennes vardag.

– Jag vet inte varför det blev just jag. Jag fick frågan och tyckte att det var en kul grej, berättar hon.

Ursprungligen var det tänkt att doku-

mentären skulle handla om henne, hennes dotter och mormor. Tanken var att visa romska kvinnors liv i olika generationer.

– Men min mormor dog under inspelning så vi fick klippa bort henne helt. Istället kom dokumentären bara att handla om mig. Det är lite jobbigt att ha en kamera som följer dig hela tiden och ändå vara dig själv och samtidigt försöka lyfta fram de viktigaste frågorna, det är inte så lätt, berättar Tania.

Det varierade hur ofta de filmade och filmandet gick olika faser med olika teman.

– Resan till Istanbul, Internationella romadagsfirandet, hemma hos mig i Helsingfors, där min mamma fortfarande bor. Plus en massa andra grejer. Jag kommer inte ihåg allt.

Hennes energi och engagemang syn-

Tanja i en scen i filmen.

liggors i dokumentären.

– Jag hoppas att filmen öppnar dörrar för romska kvinnor och att de ser att det är möjligt att vara romsk kvinna och göra karriär och ta det som den här världen har att erbjuda.

Datum för premiären är ännu inte fastslagit.

Tanja av Birgitta Lindström och Regina Veräjä Produktion: Driva Produktion och Filmpool Nord.

Diktutmaningen

Två vinnare från Whildeanska hösten, en Facebookgrupp där vi utlyste en poesiutmaning: Skriv något om romer eller resande. Grattis!

Romer

det var länge sen
vi gjorde affärer
ni var mina avlägsna grannar
klädda i glöd och koppar

jag ser regnet över Birkenau
solnedgången i Budapest

jag ser Taikon byta namn
i en öppen fri värld och
tiggarna virvla runt mina fötter

jag ser utrotning, blodsband
och tårar intryckta
i ett romskt hjärta
sväva ut som magiska
upplysta toner genom
"zigenarnatten"

Claes Delavie

Längtan

Svart som natten är
din långa hästsvans och
i dina ögon ser jag lägerelden brinna.
När jag sluter mina ögonlock och
vilar mina öron hör jag dina
förfäders sånger.

Du för ständigt en kamp för
att få vara den du är och
det är en kamp jag
aldrig kan förstå.

Men jag kan möta din blick,
lyssna på din historia och
bli inbjuden till värmen
som vilar runt lägerelden.

Lär mig sjunga dina sånger,
visa mig äventyret och

Skicka in dina dikter till oss! Enda kriteriet är att du är rom eller resande eller att dikten handlar om romer eller resande.

Skicka ditt bidrag till:
mia@romaniglinda.se

dela dina berättelser.

När jag är ensam kvar
kommer saknaden och
längtan efter den familj du har.

Låt mig få se djupare och
längre än bortom lägereldens lågor.

Camilla Wikström

Gamla bilder berättar

Förra året blev vi kontaktade av kultursekreteraren Anna Cedergren i Sundsvall. Hon frågade om jag visste något om Sundsvalls romer förr och nu. Jag berättade att vi under våra resor bott i Sundsvall och då på Norra berget, närmare bestämt i Haga. Anna Cedergren hade bitt Sundsvall museum att leta bilder på romer från 50-talet och de fann en del bilder i sina gömmor.

Här visar vi bilderna för er och det är verkligen gamla goda bilder. De är tagna vid olika tillfällen i Sundsvall mellan åren 1952 och 1954.

Där bodde Tomto och Karin Columbus i sin husvagn i många år. De hade köpt en tomt där Ikea ligger idag och på den ställt upp sin långa husvagn. De byggde senare även till ett rum.

– Varje sommar födde Tomto upp grisar för att sälja dem till jul, berättar sonen

och dragspelaren Eskil Columbus som i dag bor i Umeå. Det var mycket snö att skotta och efter väl utfört arbetet bjuder Karin på en tår kaffe.

I en av griskullarna fanns en gris som slutade att växa. Den förblev liten som en kulting. Familjen fattade tycke för grisen som fick namnet Mercedes.

Mercedes gick lös och blev tam som en hund i huset hos Tomto och Karin.

De andra bilderna är tagna under en festlighet i Sundsvall. Där skulle man laga mat till de olika gästerna. Folket på bilderna är från vänster Mimmi, Fia och Åke. Den minsta killen kan vara Marco eller Rune. Det är min farmor Vola som sitter på stolen och röker.

Bilden med de två vuxna och två barn Kolea och Anuska från Stockholm var på besök under festen. Barnen är Solomiaoch ett syskon

Med på samma fest var även andra Stockholmare Raida ,Zofi (Sofia), Liza Bambam (Maurits) Solomia.

Fred Taikon

Har du några gamla bilder som du vill dela med dig av?

I så fall hör av dig till
mia@romaniglinda.se

MIAS MATSIDOR

Caponata alla Siciliana

Det här behöver du till 8 personer:

- 3 st auberginer
- 4 st stora potatisar
- 4 st paprikor
- 6 st stora tomater
- 3 st lökar
- 4 st klyftor vitlök
- 3 st stjälkar selleri
- 2 dl gröna oliver
- 3 dl olivolja
- 5 msk strösocker
- 5 msk vinäger
- 4 msk kapris
- 3 dl vatten

Salt och svartpeppar efter smak

Gör så här:

Skär aubergin, paprika och selleri i bitar, dela löken i stora klyftor.

Hetta upp rikligt med olivolja i en stekpanna och stek auberginen på hög värme tills den blir gyllenbrun, ta upp och låt rinna av på hushållspapper.

Fräs potatis, lök och vitlök i en stekgryta med resten av oljan. Lägg i paprika, tomat och selleri och låt steka med i några minuter. Tillsätt vatten och låt det

hela sjuda i 5 minuter. Tillsätt oliver, kapris, socker och vinäger och smaka av med salt och svartpeppar, sjud i ytterligare 5 minuter.

Låt kallna och blanda i den stekta, avrunna auberginen.

Caponatan kan ätas både varm och kall som tillbehör till kött, fisk eller som huvudrätt med ett gott bröd.

Smaklig måltid och solig sommar!

Caponata alla Siciliana

Gadó trubúl 8 ženénge:

3	aubergine
4	baré kolompíri
4	pipérči
6	baré peredéci
3	purumá
4 kotorá	sir
3 kotšajá	selleri
2 dl	zelené olívi
3 dl	Oliviásko vulój
5 bare řojá	xurdó záro
5 bare řojá	vinagre
4 bare řojá	kapris
3 dl	paj
Lon thaj kaló pipéri	

Ker gadea:

Šin le aubergine, pipérči, thaj e selleri ánde kotorá. Šin o purumá ánde štar kotorá. Tatčár but vulój ánde jekh barí tipsía thaj pek le aubergine ándo tató vulój te len šukár fárba. Muk te šution pe jekh tiári hirtiása. Pek ánde jekh maj barí tipsía le kolompíri, purúm thaj e sir ándo vulój kaj ašilás, vaj maj tho andré vulój te trubúl. Akaná maj tho andré le pipérči, peredéci thaj e

selleri. Muk te pečól ciřa. Šor andré ciřa paj thaj muk te čiról ande panš minúci. šor andré le olivi, kapris o záro thaj o vinágro, maj tho lon thaj pipéri. Muk le zelenimáta te šudról palá godjá maj šor andré le aubergine. E caponata sar xalpe tató thaj vi šudró,masésa vaj mašésa. Vaj xa férđi le zelenimáta šukár mangrésa. Bon apetíto sar phenél o Italiáno.

Te avél Baxtaló tumaró miláj!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering är det skolans ansvar att se till att det upphör. Om skolan inte tar sitt ansvar kan du anmäla det till DO.

Frågor om diskriminering?

Ring till DO på telefonnummer 08-120 20 700.

Rådgivningen har följande öppettider:

- Måndag - tisdag 9.30-11.30 och 13.00-15.00
- Onsdag 13.00-15.00
- Torsdag - fredag 9.30-11.30

Det går också bra att mejla till DO på adressen do@do.se

Mer information hittar du på www.do.se